

Suunnitelma ikääntyneen väestön tukemiseksi 2023–2025

Sisältö

1. Johdanto

- Suunnitelma ikääntyneen väestön tukemiseksi – kansalliset ohjelmat ja laatusuositus

2. Ikääntyneiden hyvinvoinnin ja toimintakyvyn tilannekuva

- Väestön ikääntyminen
- Asuminen ja asuinolosuhteet
- Yksinäisyys, osallisuus, elämänlaatu
- Toimintakyky ja elintavat
- Koettu terveys ja toimintarajoitteet

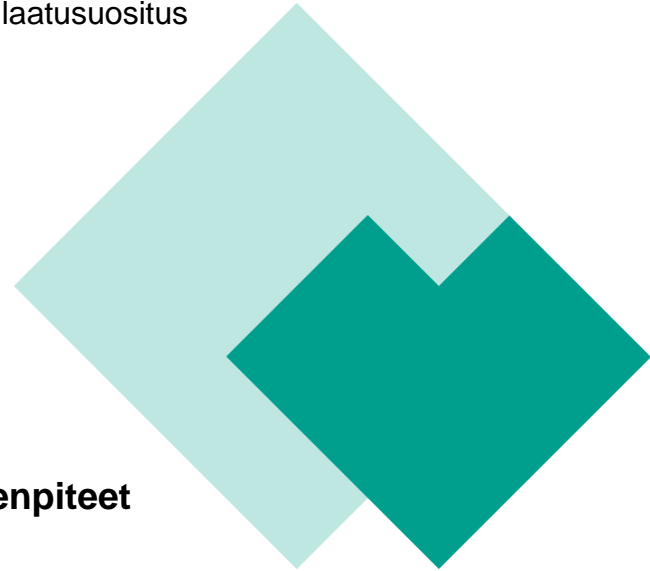
3. Ikääntyneiden palvelujen järjestäminen

- Asiakas- ja palveluohjaus
- Palvelurakenne ja palvelujen saatavuus
- Palvelujen laatu

4. Suunnitelman ikääntyneiden tukemiseksi tavoitteet ja toimenpiteet

- Tavoite 1: Tuemme mielen hyvinvointia ja edistämme osallisuutta
- Tavoite 2: Edistämme fyysistä kuntoa ja tuemme terveellisten elintapojen käyttöönottoa
- Tavoite 3: Kehitämme ikäasumisen vaihtoehtoja ja turvallisuutta
- Tavoite 4: Suunnittelemme asiakas-lähtöiset palvelukokonaisuudet ja sujuvat palveluketjut
- Tavoite 5: Strategiset tavoitteet vuosille 2023-2025

5. Suunnitelman hyväksyminen ja seuranta

1. Johdanto

Hyvinvointialueen lakisääteisenä tehtävänä on laatia suunnitelma ikääntyneen väestön tukemiseksi (Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvueluista 980/2012, jatkossa vanhustalvuelulaki).

Suunnitelma liitetään osaksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021) 7 §:n tarkoittamaa hyvinvointialueen hyvinvointisuunnitelmaa.

Suunnitelma ikääntyneen väestön tukemiseksi laaditaan vuosille 2023 – 2025.

Varsinais-Suomessa kuten koko Suomessa väestö ikääntyy ja yhä suurempi osa väestöstä elää entistä pidempään. Väestön ikääntyessä hyvinvointialueen ja kuntien on yhteistyössä edistettävä ikäystävällisen asumisen ja asuinympäristöjen toteutumista, tuettava ikääntyneiden toimintakyvyn ylläpysymistä ja luotava edellytyksiä sosiaalista ja kulttuurista hyvinvointia vahvistavalle toiminnalle. Ikääntyneen väestön fyysisen toimintakyvyn sekä

sosiaalisen ja kulttuurisen hyvinvoinnin tukemisessa tärkeitä yhteistyötahoja ovat myös järjestöt, seurakunnat ja yritykset.

Suunnitelmassa painotetaan kotona asumista ja kuntoutumista edistäviä toimenpiteitä, ikääntyvälle väestölle tarjolla olevien palvelujen riittävyttä ja laatua sekä ikääntyneen väestön palvelutarpeeseen vaikuttavia tekijöitä.

Suunnitelmassa huomioidaan ikääntyvän väestön kielelliset oikeudet sekä muunkielinen ja monikulttuurinen ikääntyvä väestö.

lähäs henkilö

Henkilö, jonka fyysinen, kognitiivinen, psyykinen tai sosiaalinen toimintakyky on heikentynyt korkean iän myötä alkaneiden, lisääntyneiden tai pahentuneiden sairauksien tai vammojen vuoksi taikka korkeaan ikään liittyvän rappeutumisen vuoksi.

Ikääntynyt väestö

Vanhuuseläkkeeseen oikeutetussa iässä oleva väestö.

Suunnitelma ikääntyneen väestön tukemiseksi – kansalliset ohjelmat ja laatusuositus

Ikääntyneiden tukemisen suunnitelmaa ohjaavat kansalliset toimeenpanosuunnitelmat, ohjelmat ja laatusuositus.

Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen 2030, toimeenpanosuunnitelman painopisteinä ovat

- kaikille mahdollisuus osallisuuteen,
- hyvät arkiympäristöt,
- hyvinvointia ja terveyttä edistävä toiminta ja palvelut sekä päätöksenteolla vaikuttavuutta.

Toimenpidesuunnitelmassa korostetaan poikkihallinnollista ja monitoimijaista yhteistyötä ja ikääntyneen väestön osallisuutta. Arkiympäristö vaikuttaa olennaisesti iäkkäiden ihmisten hyvinvointiin, terveyteen ja turvallisuuteen. Arkiympäristöistä pitää saada sellaisia, että ne kannustavat iäkkäitä ihmisiä toimimaan hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämiseksi.

Kansallisen ikäohjelman 2030 tavoitteena on varautua väestön ikääntymiseen laaja-alaisesti. Ikäohjelmalla kannustetaan mahdollisimman toimintakykyisen ikääntymisen turvaamiseen sekä taloudellisesti, ekologisesti ja sosiaalisesti kestäväen palvelujärjestelmän rakentamiseen.

Ikäohjelman 2030 vaikuttavuustavoitteet ovat:

- iäkkäät ovat toimintakykyisempiä pidempään
- asuminen ja asuinympäristöt ovat ikäystävällisiä
- palvelut toteutetaan ekologisesti ja taloudellisesti kestäväällä tavalla
- teknologia on lisännyt hyvinvointia
- ikääntyvien työikäisten työkyky on parantunut ja työurat ovat pidentyneet, erityisesti ikäihmisten palveluissa
- yhä useampi osallistuu vapaaehtoistoimintaan ja sen tekemistä tuetaan ikääntyvässä yhteiskunnassa

Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi 2020–2023 tavoitteena on mahdollistaa hyvä ikääntyminen sekä laadukkaat ja vaikuttavat palvelut niitä tarvitseville iäkkäille henkilöille.

Laatusuositus ohjaa väestön ikääntymiseen varautumista ja iäkkäiden palvelujen kehittämistä.

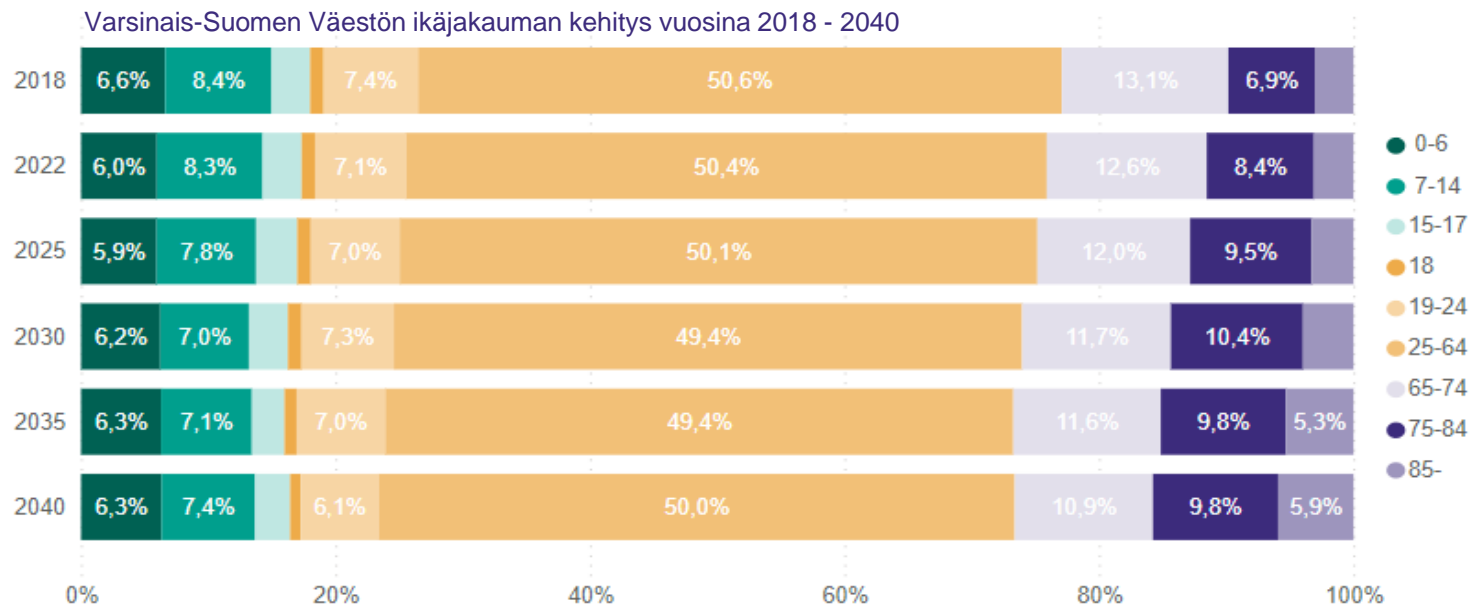
Laatusuosituksen keskeiset sisällöt ovat:

- iäkkäiden toimintakyvyn edistäminen
- vapaaehtoistyön lisääminen
- digitalisaation ja teknologioiden hyödyntäminen
- asumisen ja asuinympäristöjen kehittäminen
- palveluiden järjestäminen ja tuottaminen
- asiakas- ja palveluohjaus
- osaava ja hyvinvoiva henkilöstö
- laadun varmistaminen

Laatusuositus on tarkoitettu iäkkäiden palvelujen kehittämisen, toimeenpanon ja valvonnan tueksi hyvinvointialueen päättäjille ja johdolle.

Laatusuosituksessa on kuvattu toimeenpanon seurantaindikaattorit.

2. Ikääntyneiden hyvinvoinnin ja toimintakyvyn sekä palveluiden tilannekuva

Väestön ikääntyminen

Varsinais-Suomen väestö

Vuoden 2022 lopussa Varsinais-Suomen väestö oli 485 679, josta 75 vuotta täyttäneitä oli 56 009 ja 85 vuotta täyttäneitä oli 15 068.

Väestöennusteen mukaan Varsinais-Suomen väestömäärä kasvaa ja väestö ikääntyy.

Vuonna 2030 Varsinais-Suomessa väestömäärä on 498 025, josta 75 vuotta täyttäneitä on 71 485. 75 vuotta täyttäneiden määrä lisääntyy vuosittain keskimäärin 1300 henkilöllä.

Vuonna 2040 Varsinaisen väestö on ennusteen mukaan 510 993, josta 75 vuotta täyttäneitä on 80 558 ja 85 vuotta täyttäneitä on 30 325.

Vuodesta 2022 vuoteen 2040 85 vuotta täyttäneiden määrä lähes kaksinkertaistuu.

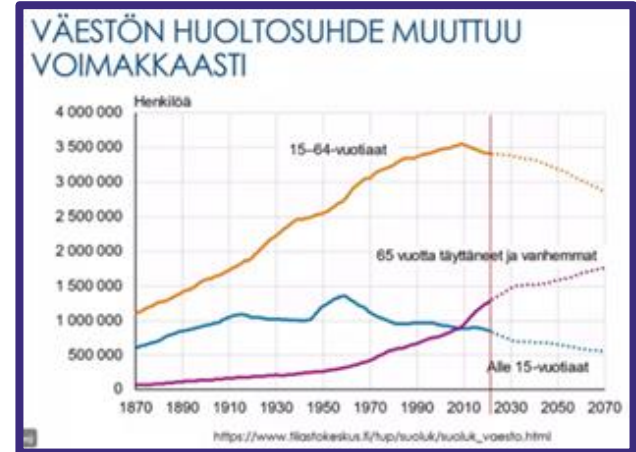
Väestöllinen huoltosuhde

Väestön ikääntymisestä johtuen väestöllinen huoltosuhde heikkenee.

Väestöllinen huoltosuhde kuvaa lasten ja vanhuseläkeikäisten määrän suhdetta työikäisen väestön määrään.

Taloudellinen huoltosuhde eli elatussuhde ilmaisee kuinka monta työvoiman ulkopuolella olevaa ja työtöntä on sataa työllistä kohti.

Vuonna 2021 Varsinais-Suomen taloudellinen huoltosuhde (131,3) oli koko maan huoltosuhdetta heikompi (133,4).

Asuminen ja asuinolosuhteet

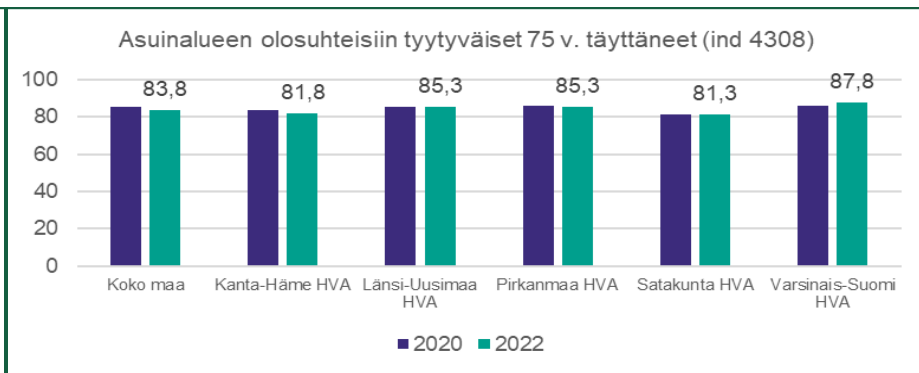
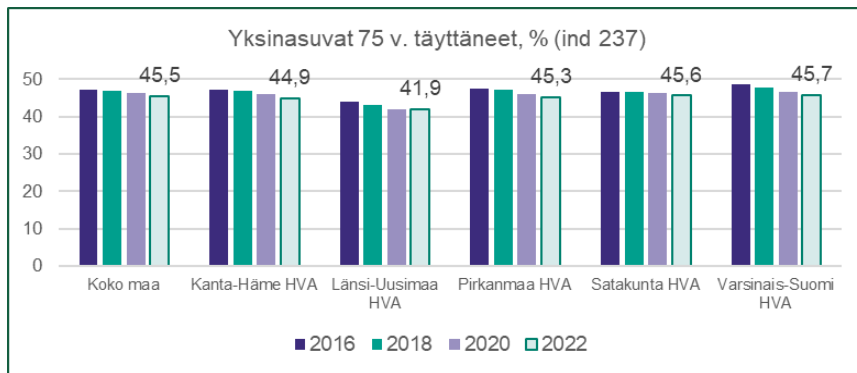
Varsinais-Suomessa yksinasuvien 75 vuotta täyttäneiden osuus on hieman korkeampi kuin osuus koko Suomessa. Varhan alueen kunnissa yksinasuvien 75 vuotta täyttäneiden osuus vaihtelee 31,9 – 50,8 prosentin välillä.

Yli puolet (56 %) yksinasuvista iäkkäistä henkilöistä asuu kerrostalossa. Neljännes (26 %) yksinasuvista iäkkäistä henkilöistä asuu omakoti- tai paritalossa, 15 % asuu rivitalossa ja kolme prosenttia asuu muissa rakennuksissa

Asuinalueen olosuhteisiin tyytyväisten 75 vuotta täyttäneiden henkilöiden osuus oli pienentynyt Varsinais-Suomea lukuun ottamatta muilla vertailussa mukana olevilla hyvinvointialueilla. Varsinais-Suomessa asuinalueensa olosuhteisiin tyytyväisten 75 vuotta täyttäneiden osuus sen nousi kaksi prosenttiyksikköä verrattaessa vuoden 2020 ja 2022 tuloksia.

Miellyttävä elinympäristö tukee mielen hyvinvointia.

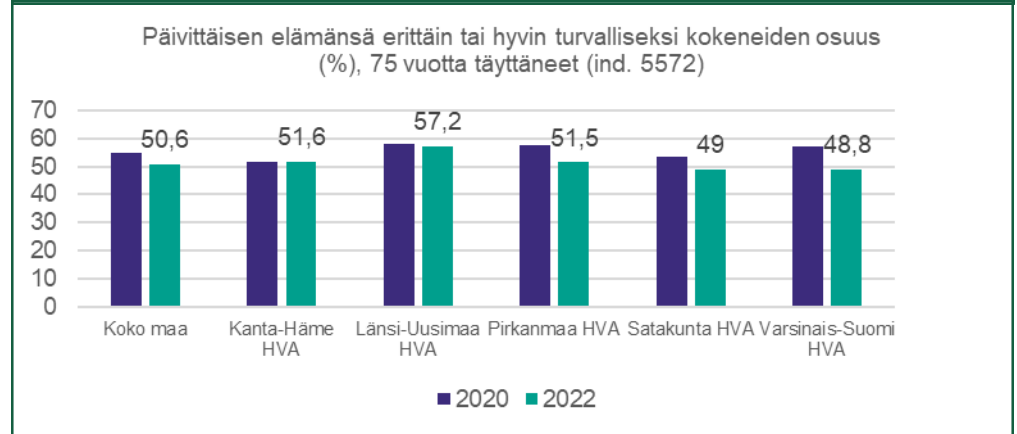
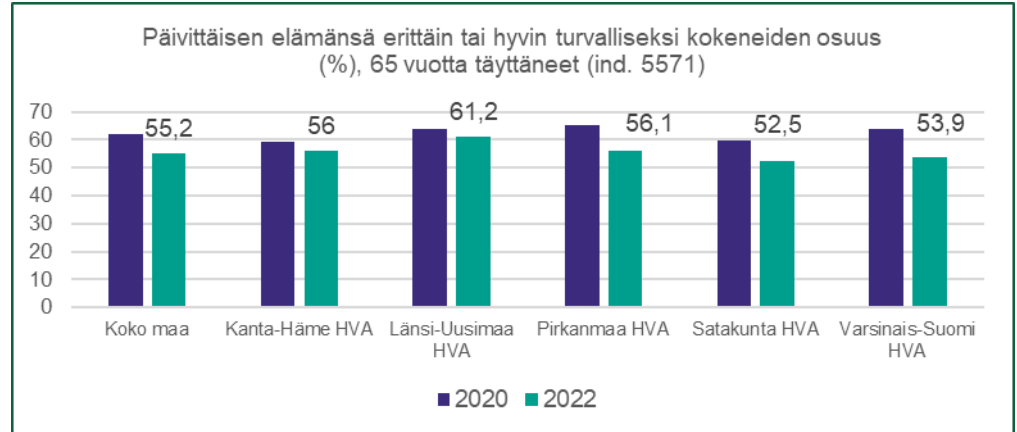
Turvallisuuden kokemus

Iäkkäiden henkilöiden turvallisuuden tunnetta lisäävät hyväksi koettu terveydentila, sosiaaliset verkostot, turvalliseksi koettu asuinympäristö sekä elämänhallinnan tunne. Turvallisuuden kokemus vaikuttaa myönteisesti mielen hyvinvointiin.

Turvattomuuden tunnetta aiheuttavat mm. heikentynyt toimintakyky, yksinäisyys, kaatumispelko ja tunne siitä, ettei voi kontrolloida arkeaan omassa kodissaan.

Esimerkiksi kaatumisen pelko voi iäkkäillä johtaa kierteeseen, jossa liikkumisen ja sosiaalisten suhteiden vähentyminen aiheuttavat toimintakyvyn alentumista, lisäksi kaatumisriskiä.

Ikääntyneen väestön kokemus päivittäisen elämän turvallisuudesta on heikentynyt ja Varhan alueella päivittäisen elämänsä turvalliseksi kokevien osuus on pienempi kuin koko Suomessa. Esimerkiksi 75 vuotta täyttäneiden kohdalla elämänsä turvalliseksi kokeneiden osuus oli yli kahdeksan prosenttiyksikköä pienempi vuonna 2022 kuin vuonna 2020.

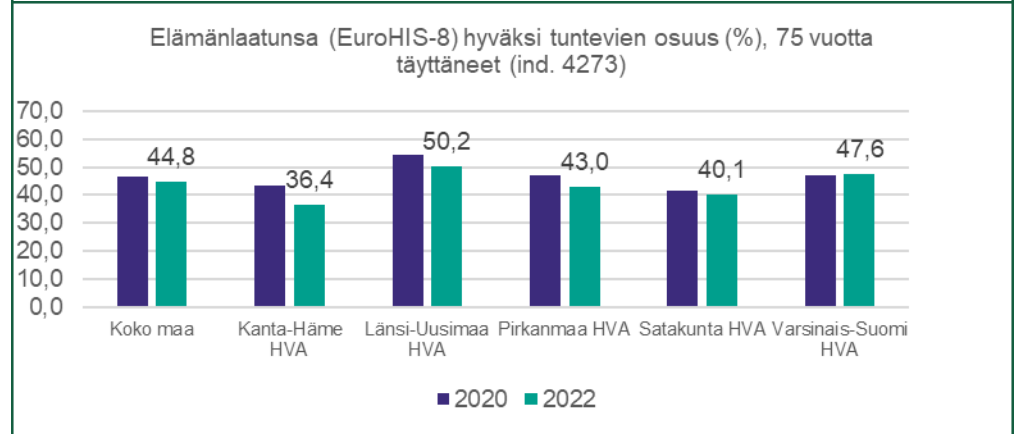
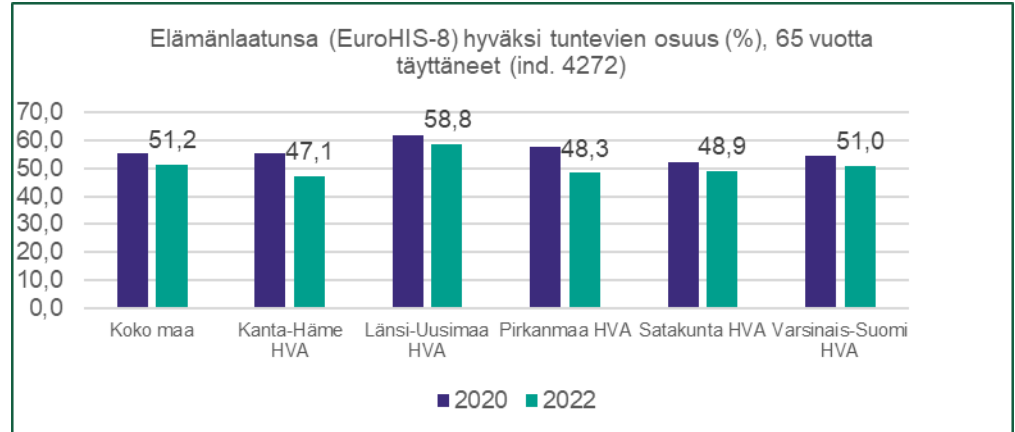

Elämänlaatu

EuroHIS-8 on elämänlaatumittari, joka kattaa elämänlaadun neljä ulottuvuutta eli fyysisen, psyykkisen, sosiaalisen ja ympäristöulottuvuuden.

Vertailussa olevilla alueilla 65 vuotta täyttäneistä elämänlaatusa hyväksi tuntevien osuus oli vuonna 2022 pienempi kuin vuonna 2020. Varhan alueella elämänlaatusa hyväksi tuntevien osuus 65 vuotta täyttäneistä oli hieman pienempi kuin koko Suomessa.

Varhan alueella 75 vuotta täyttäneistä elämänlaatusa hyväksi tuntevien osuus oli hieman kasvanut vuodesta 2020 ja osuus oli koko maan Suomen osuutta suurempi.

Elämänlaatu: yksinäisyys, osallisuus ja psyykkinen kuormitus

Yksinäisyys

Yksinäisyyden tunne on kokemus, joka koetaan yleensä epämiellyttävänä. Yksinäisyyden kokemisen syynä on yleensä sosiaalisten suhteiden puute.

Yksinäisyyteen vaikuttavat useat ulkoiset tekijät, kuten puutteet sosiaalisissa suhteissa sekä oma toimintakyky. Vastaavasti yksinäisyys voi heikentää terveydentilaantumista, lisäksi kaatumisriskiä.

Itsensä yksinäiseksi kokeneiden ikääntyneiden osuus on pienentynyt koko Suomessa ja Varsinais-Suomessa verrattaessa vuosien 2021 ja 2022 tietoja.

75 vuotta täyttäneistä yksinäisyyttä kokevien osuus on pienentynyt yli kolme prosenttiyksikköä.

Itsensä yksinäiseksi kokevat 75 v. täyttäneet, %

Varsinais-Suomi

- Vuosi 2022: 9,5
- Vuosi 2021: 12,8

Koko Suomi

- Vuosi 2022: 12,0
- Vuosi 2021: 13,2

Itsensä yksinäiseksi kokevat 65 v. täyttäneet, %

Varsinais-Suomi

- Vuosi 2022: 9,1
- Vuosi 2021: 9,6

Koko Suomi

- Vuosi 2022: 9,9
- Vuosi 2021: 9,3

Osallisuus

20 vuotta täyttäneistä sosiaalipalveluja käyttäneistä henkilöistä 58,8 % koki, että sai osallistua itseä koskeviin päätöksiin sosiaalipalveluissa. Osuus kuvaa koko Suomen tilannetta vuonna 2020.

Omaa hoitoa ja tutkimuksia koskevaan päätöksentekoon viimeisellä käyntikerralla oli osallistut 67,0 % vastanneista (koko Suomi) vuonna 2022. Varsinais-Suomessa päätöksentekoon osallistuneiden osuus oli 70,4 %.

Psyykkinen kuormitus

Psyykkinen kuormittuneisuus heikentää mielen hyvinvointia ja elämänlaatua.

75 vuotta täyttäneistä psyykkistä kuormittuneisuutta koki Varsinais-Suomessa 9,9 % ja koko maassa 10,1 % vuonna 2022.

Toimintakyky ja elintavat

Liikkumiskyky

Liikkumiskyky on tärkeää elämänlaadun, omatoimisuuden ja itsenäisen selviytymisen kannalta. Liikkumiskyvyn huonontuminen on usein ensimmäinen merkki siitä, että toimintakyky on alkanut heikentyä. Liikkumiskyvyn vaikeudet ennustavat päivittäistoimien vaikeutumista ja kaatumisia.

500 metrin matkan kävelemissä suuria vaikeuksia kokevien osuus on pienentynyt alueen 75 vuotta täyttäneiden osalta, kun verrataan vuoden 2020 ja 2022 tuloksia. Varhan alueella pienempi osa ikääntyneistä kokee vaikeuksia 500 metrin kävelemissä kuin koko Suomessa keskimäärin.

Ylipaino

Lähes viidennes alueen 65 vuotta täyttäneistä on ylipainoisia.

Päivittäin tupakoivat

Varhan alueella päivittäin tupakoivien 75 vuotta täyttäneiden osuus on korkeampi kuin tupakoivien osuus koko Suomessa.

Alkoholia liikaa käyttävät

Yli viidennes Varhan alueen 75 vuotta täyttäneistä käyttää liikaa alkoholia. Varhan alueella alkoholia liikaa käyttäneiden osuus on korkeampi kuin koko Suomessa.

Muistinsa huonoksi kokevat

lääkäiden henkilöiden toimintakyvyn tärkeä ulottuvuus on muisti- ja ajattelutoiminnot. Muistinsa huonoksi kokemisella on yhteys itsenäisesti asumisen edellytyksiin.

Varhan alueella muistinsa huonoksi koki 4,8 % 75 vuotta täyttäneistä. Koko Suomessa muistinsa huonoksi koki 6,8 % vastaavan ikäisestä väestöstä.

500 metrin matkan kävelemissä suuria vaikeuksia, 75 v. täyttäneet, %

Varsinais-Suomi

Vuosi 2022:	22,5
Vuosi 2021:	29,1

Koko Suomi

Vuosi 2022:	26,8
Vuosi 2021:	28,6

Vuosi 2022

Ylipainoiset (kehon painoindeksi BMI $\geq$ 30 kg/m²), 65 v. täyttäneet, %

Varsinais-Suomi:	19,8
Koko Suomi:	20,8

Päivittäin tupakoivat, 75 v. täyttäneet, %

Varsinais-Suomi:	3,6
Koko Suomi:	3,0

Alkoholia liikaa käyttävät, 75 v. täyttäneet, %

Varsinais-Suomi:	22,0
Koko Suomi:	19,6

Koettu terveys ja toimintarajoitteet

Koettuun terveyteen vaikuttavat mm. henkilön tiedossa olevat todetut sairaudet ja erilaiset oireet.

Terveytensä keskitasoiseksi tai sitä huonommaksi koki Suomessa 54,3 % ikääntyneistä vuonna 2022. Varhan alueella 75 vuotta täyttäneistä 49,7 % koki terveytensä keskitasoiseksi tai sitä huonommaksi. Kaikilla vertailualueilla terveytensä keskitasoiseksi tai sitä huonommaksi kokevien osuus oli kuitenkin pienempi vuonna 2022 kuin vuonna 2020.

Toimintarajoitteita aiheuttavat terveysongelmat voivat olla luonteeltaan fyysisiä, henkisiä tai tunne-elämään liittyviä. Toimintarajoitteilla voi olla vaikutusta esimerkiksi kotiaskareista suoriutumiseen tai harrastuksiin osallistumiseen.

Noin puolet 75 vuotta täyttäneistä kokee, että terveysongelmista aiheutuu toimintarajoitteita.

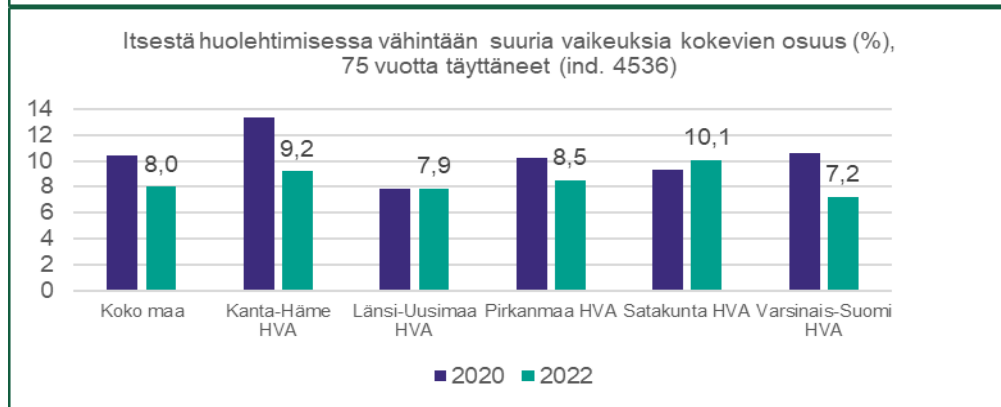
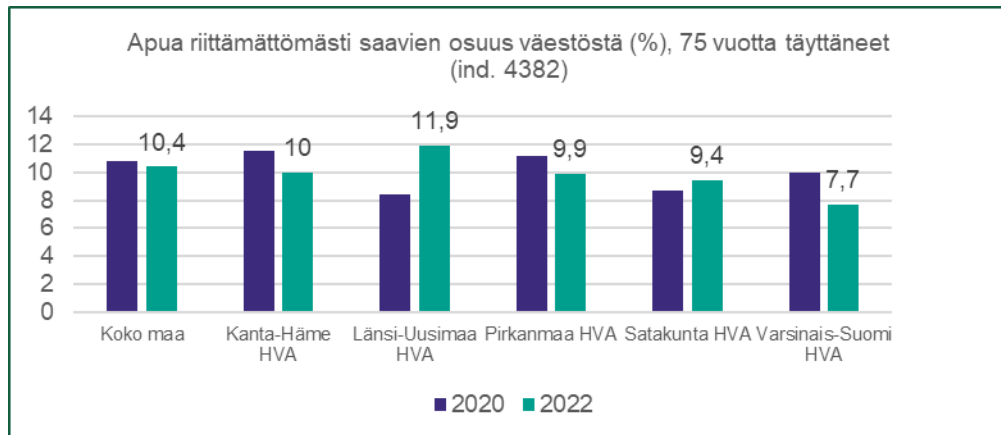

Itsestä huolehtiminen ja riittämätön avunsaanti

Toimintakyvyn heikkeneminen aiheuttaa avun tarvetta ja siten riippuvuutta muista ihmisistä. Sosiaalinen piiri kapenee, ellei ilman muiden apua pääse osallistumaan itselleen tärkeisiin asioihin. Se johtaa helposti yksinäisyyden lisääntymiseen ja elämänlaadun huonontumiseen.

Itsestä huolehtimisessa oli vaikeuksia 7,2 % 75 vuotta täyttäneistä Varhan alueen asukkaista vuonna 2022. Osuus oli pienempi kuin koko maassa keskimäärin. Verrattaessa vuoden 2022 osuutta vuoteen 2020 itsestä huolehtimisen vaikeuksia kokevien osuus oli pienentynyt Varhan alueella.

Kuusi prosenttia 65 vuotta täyttäneistä ja 7,7 % 75 vuotta täyttäneistä ikäihmisistä sai riittämättömästi apua vuonna 2022 Varsinais-Suomessa. Molempien ikäryhmien kohdalla osuus on matalampi kuin vastaavan ikäryhmän keskimääräinen osuus koko Suomessa. 75 vuotta täyttäneessä ikäryhmässä apua riittämättömästi saaneiden osuus oli pienentynyt vuoteen 2020 verrattuna.

3. Ikääntyneiden palvelujen järjestäminen

Asiakasohjaus

Varhan asiakasohjauksen visiona on,

- Että asukas saa sujuvasti yhteyden hyvinvointi-alueen asiakas- ja palveluohjaukseen ja
- Että jo ensikontaktissa tunnistetaan tuen tarve mahdollisimman tarkasti ja asiakas ohjataan nopeasti oikean hoidon ja palvelun piiriin

Ikääntyneiden keskitetty asiakasohjaus

- Jo ennen Varhaa alueen kunnat olivat kehittäneet keskitettyä asiakasohjausta, joka oli käytössä lähes kaikissa alueen kunnissa.
- Alueella oli ja on edelleen yksi puhelinnumero sekä suomenkielisille että ruotsinkielisille yhteydenottajille.
- Keskitettyyn asiakasohjaukseen saa yhteyden myös jättämällä sähköisen yhteydenotto-pyyntöön tai asiakasohjauschatin kautta.
- Yhteydenotot kirjataan ja luokitellaan yhteydenoton aiheen perusteella

Yhteydenotot

- Hyvinvointialueen aloitettua toimintansa yhä useampi ikäihminen tai hänen läheisensä on löytänyt asiakasohjauksen asiointikanavat.
- Ensimmäisen puolen vuoden aikana yhteydenottoja on ollut lähes kaksinkertainen määrä verrattuna vuoden 2022 yhteydenottojen määrään.
- Yli 40 % yhteydenottojen syistä on liittynyt kotiin saatavaan apuun ja palveluihin.
- Asuminen, raha-asiat ja tulevaisuuden turvaaminen sekä omaishoito ovat usein toistuneita yhteydenoton syitä.

Yhteydenoton aihe	1.1.-30.6.2022	1.1.-30.6.2023
	Yhteydenotot lkm	Yhteydenotot lkm
Apua ja palveluita kotiin	1818	3816
Terveys	475	573
Raha-asiat ja tulevaisuuden turvaaminen	390	606
Asuminen	352	960
Kodin turvallisuus ja apuvälineet	331	444
Liikenne ja kuljetus	258	525
Omaishoito	174	685
Ruoka ja ravitsemus	168	191
Seura, ajanviete ja harrastukset	90	127
Henkinen hyvinvointi	40	74
Liikunta	21	47
Luokittelematon yhteydenotto	470	932
Yhteensä	4587	8980

Ikääntyneiden palvelujen järjestäminen

Palvelurakenne

Ikääntyneiden palvelurakenteesta puhuttaessa viitataan eri palvelujen peittävyteen eli siihen, miten iso osa vastaavan ikäisestä väestöstä on kyseisessä palvelussa.

Kotihoidossa olevien 75 vuotta täyttäneiden osuus on Varhassa samalla tasolla kuin koko Suomessa.

Yhteisöllisen asumisen (aiemmin tavallinen palveluasuminen) osalta palvelussa olevien asiakkaiden osuus on koko maan tasoa matalampi.

Ympärivuorokautisissa palveluissa oli Varhan alueella edelleen palveluasumista, vanhainkotihoitoa ja terveyskeskuksen pitkäaikaishoitoa.

Edellä kuvattujen palvelujen tiedot koskevat tietyn poikkileikkauspäivän tilannetta. Omaishoidon osuudessa on huomioitu kaikki seurantavuoden aikana palvelussa olleet asiakkaat.

Varhan palvelurakenteen peittävyystavoitteet vahvistetaan osana Varhan palvelustrategiaa.

Taulukko: 75 vuotta täyttäneiden ikääntyneiden palvelujen peittävyys, % vuoden 2022 tiedoilla

	Varsinais-Suomi HVA	Koko Suomi	Kanta-Häme HVA	Länsi-Uusimaa HVA	Pirkanmaa HVA	Satakunta HVA
Kotihoito	14,8	14,8	11,8	13,2	13,9	14,6
Yhteisöllinen asuminen	0,4	0,7	0,3	0,4	0,8	0,4
Ympärivuorokautinen palveluasuminen	6,8	6,4	7,5	5,3	6,7	7,1
Vanhainkoti	0,5	0,4	0,3	0,3	0,6	0,2
Terveyskeskus, pitkäaikaishoito	0,1	0,1		0,1	0,1	0,1
Omaishoito	3,8	4,2	5,3	3,4	3,7	4,7

Sotkanet 8/2023

Huomioitava on, että Varhan tietojen osalta Sotkanetin tiedoissa on puutteita

Omaishoidon tilannekuva

Varhan kysely omaishoitajille

Varha toteutti kaiken ikäisten omaishoidettavien omaishoitajille suunnatun kyselyn heinä-elokuussa 2023. Kyselyyn oli mahdollista vastata sähköisesti tai paperilomakkeella.

Kyselyyn vastasi 38 % Varhan eri ikäisten hoidettavien omaishoitajista. Vastaajista 87 % oli 65 vuotta täyttäneiden hoidettavien omaishoitajia.

Vastaajat antoivat hyvinvointialueen omaishoidon tuen palveluille keskiarvon 7,1 (asteikolla 1 – 10).

Omaishoidon tuen henkilöstö sai keskiarvon 7,7 (asteikolla 1 -10).

65 vuotta täyttäneet omaishoidettavat

Varhassa on lähes 2957 65 vuotta täyttänyttä omaishoidettavaa 31.8.2023. Kolme neljästä omaishoitajasta oli hoidettavan puoliso. Lähes kaksi kolmasosaa omaishoitajista oli 70 vuotta täyttäneitä.

Omaishoitokyselyn tuloksia

Omaishoitajan hyvinvointi- ja terveystarkastukset.

Vastaajista

- Lähes kolmannes ei ollut käynyt hyvinvointi- ja terveystarkastuksessa
- Lähes kolmannes ei ollut tietoinen omaishoitajan hyvinvointi- ja terveystarkastuksista

Omaishoitajan valmennukset ja koulutukset

- Yli puolet vastaajista ei ollut osallistunut valmennuksiin ja koulutuksiin
- Neljännes vastaajista ei ollut tietoinen omaishoitajien valmennuksista ja koulutuksista

Omaishoitajan lakisääteiset vapaat

- Kolmannes vastaajista ilmoitti käyttävänsä omaishoitajan lakisääteiset vapaat

Vastaavatko hyvinvointialueen omaishoitajille suunnatut palvelut ja tukimuodot tarpeitasi?

- Lähes kaksi viidestä oli sitä mieltä, että palvelut ja tukimuodot eivät vastaa omaishoitajan tarpeita.

Onko hoidettavallasi olevat palvelut mielestäsi riittävät?

- Neljännes vastaajista oli sitä mieltä, että hoidettavan palvelut eivät ole riittävät.

Omaishoitajat toivoivat

- Omaishoitajan vapaa aikaista hoitoa hoidettavalle.
- Kuntoutusta ja päivätoimintaa hoidettavalle.
- Siivouspalvelua.

Palvelujen saatavuus

Palvelupäätöksen toimeenpano

Asiakkaalle tehdään palvelupäätös myönnetystä sosiaalipalvelusta. Päätös on toimeenpantava 3 kuukauden (90 vrk) kuluessa asian vireille tulosta. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 45 §.)

Asia tulee vireille asiakkaan ensimmäisestä yhteydenotosta. Yhteydenotto voi olla hakemus, muu kirjallinen tai suullinen yhteydenotto. Yhteydenottaja voi olla joko asiakas itse, asiakkaan läheinen tai ammattilainen.

Odotusajat

Odotusaika on aika, joka kuluu asian vireilletulosta siihen asti, että asiakkaan palvelu alkaa.

Omaishoidon tuessa keskimääräinen odotusaika oli 25 vrk (ajalla 1.1.-30.6.2023).

Ympärivuorokautiseen palveluasumiseen keskimääräinen odotusaika oli 45 vrk. Yli 90 vrk palveluasumisen paikkaa odotti 25 henkilöä ja heidän keskimääräinen odotusaikansa oli 121 vrk.

Odotusaikojen julkaiseminen

Hyvinvointialueen on julkaistava ainakin puolivuositain tiedot siitä, missä ajassa iäkäs henkilö on saanut hakemansa sosiaalipalvelut (VanhPL 980/2012, 26 §).

Varha julkaisee odotusajat elokuussa (ajalta 1.1.-30.6.) ja helmikuussa (ajalta 1.7.-31.12).

Odotusajat julkaistaan Varhan nettisivuilla ja mediatiedotteena.

Omaishoidon tuki

Keskimääräinen odotusaika 25 vrk

Ympärivuorokautinen palveluasuminen

Keskimääräinen odotusaika	45 vrk
Yli 90 vrk palvelua odottaneet, lukumäärä	46
• Keskimääräinen odotusaika	121 vrk

Palvelujen riittävyyden ja laadun arviointi (1)

Hyvinvointialueen on vuosittain arvioitava iäkkäiden henkilöiden tarvitsemien sosiaali-palvelujen riittävyyttä ja laatua alueellaan (VanhPL 6 §).

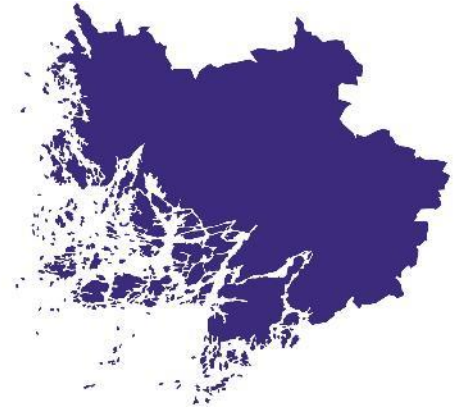
Palvelujen laadun ja riittävyyden arviointia varten hyvinvointialue kerää

- Kerää palautetta palveluja käyttäviltä ikääntyneiltä, heidän omaisiltaan ja läheisiltään sekä hyvinvointialueen henkilöstöltä
- Kokooa tiedot palveluihin käytetyistä taloudellisista voimavaroista
- Kokooa tiedot henkilöstön määrästä ja koulutuksesta.

Arvioinnissa huomioidaan myös sosiaaliasia-miehen selvityksessä tehdyt havainnot palveluista.

Ikääntyneiden palvelujen toimintayksiköiden on laadittava omavalvontasuunnitelma. Suunnitelman toteutumista on seurattava toimintayksikön palveluja saavilta iäkkäiltä henkilöiltä, heidän omaisiltaan ja läheisiltään sekä toimintayksikön henkilöstöltä säännöllisesti kerättävän palautteen perusteella. (VanhPL 23 §.)

Omavalvontasuunnitelman toteutumisen seurantaan perustuvat havainnot ja niiden perusteella tehtävät toimenpiteet on julkaistava julkisessa tietoverkossa ja muilla niiden julkisuutta edistävillä tavoilla. (VanhPL 23 §.)

VARHAN VALVONTAYKSIKKÖ

valvoo yhdenvertaisesti Varhan omia toimintayksiköitä sekä niitä yksityisiä toimintayksiköitä, joiden palveluihin Varha ohjaa asiakkaitaan.

TOIMINTAYKSIKKÖ

organisaatio tai sen osa, joka on hallinnollisesti ja taloudellisesti vastuussa tehtäviensä hoitamisesta.

Sosiaalihuollon toimintayksiköitä ovat esimerkiksi kotipalveluyksikkö ja palveluasumisen yksikkö. Toimintayksikkö ei ole välttämättä paikkaan sidottu kokonaisuus, ja toimintayksiköllä voi olla useita toimipaikkoja.

Palvelujen riittävyyden ja laadun arviointi (2)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos toteutti valtakunnallisen Kerro palvelusta –asiakaskyselyn, jolla tutkittiin asiakkaiden tyytyväisyyttä saamaansa palveluun. Kysely toteutettiin ensimmäinen kerran keväällä 2022, jolloin osallistuminen oli vapaaehtoista toimintayksiköille ja palveluntuottajille. Vuodesta 2024 alkaen kysely on lakisääteinen ja toimintayksiköjä velvoittava.

Kysely kohdennettiin iäkkäille henkilöille, jotka saivat sosiaalihuoltolain 19 a §:n mukaista kotihoitoa säännöllisesti tai mainitun lain 21 c §:n mukaista ympärivuorokautista palveluasumista pitkäaikaisesti.

Toimintayksiköiden tehtävänä oli huolehtia, että yksikön asiakas sai hänelle soveltuvalla tavalla tiedon kyselyn tarkoituksesta ja tietojen julkaisemisesta siten ettei asiakas ole niistä tunnistettavissa. Toimintayksikön tehtävänä oli järjestää asiakkaalle mahdollisuus vastata kyselyyn.

Kyselyyn vastasi lähes 42 000 iäkästä henkilöä koko maassa. Kyselyn tulokset on raportoitu hyvinvointialuetasolla.

Kotihoidon asiakkaat antoivat ympärivuorokautisen palveluasumisen asukkaita myönteisempiä arvioita palvelun riittävyydestä, hoitajien ystävällisyydestä ja toiveiden huomioimisesta palvelussa.

Turvallisuuden kokemuksesta annetut arviot olivat samalla tasolla palveluissa. Poikkeuksena on asiakkaiden kokemukset ruoasta ja ateriapalvelusta, johon oli enemmän tyytymättömyyttä kotihoidossa. Tuloksissa ovat mukana sekä kuntien toimintayksiköiden että yksityisten palveluntuottajien asiakkaat

ASIAKASTYYTYVÄISYYS

Asiakkaan kokemus palvelun riittävyydestä, hoitajien ystävällisyydestä, turvallisuudesta, toiveiden huomioimisesta sekä tyytyväisyys ruokaan ja ateriapalveluun.

Väittämät

- *"Saan tarpeeksi apua ja palvelua"*
- *"Hoitajat ovat ystävällisiä"*
- *"Minulla on turvallinen olo"*
- *"Toiveitani otetaan huomioon hoivassa ja palvelussa"*
- *"Olen tyytyväinen ruokaan" (palveluasuminen), "Olen tyytyväinen ruokaan ja ateriapalveluun" (kotihoito)*

THL Kerro palvelustasi
–kysely, kevät 2022

Palvelujen riittävyyden ja laadun arviointi (3)

Varhan alueella kotihoidon ja tavallisen palveluasumisen kyselyyn osallistui 2679 iäkstä henkilöä (30 – 35 % asiakkaista).

Asiakkaiden kokemus hoitajien ystävällisyydestä oli hieman parempi kuin koko maan keskiarvo.

Tyytyväisyys palvelujen riittävyyteen oli samaa tasoa kuin koko maassa.

Asiakkaiden kokemus turvallisuudesta, toiveiden huomioinnista sekä ruoka ja ateriapalvelusta oli Varhan alueella koko maan keskiarvoa hieman huonompi. Erot eivät kuitenkaan ole tilastollisesti merkitseviä.

Ympäri vuorokautisesta palveluasumisesta kyselyyn osallistui 1847 iäkstä asiakasta (36 – 45 %) Varhan alueelta. Asiakkaiden kokemus turvallisuudesta ja toiveiden huomioimisesta oli samalla tasolla koko maan keskiarvon kanssa.

Sen sijaan asukkaiden kokemus palvelujen riittävyydestä, hoitajien ystävällisyydestä ja ruuasta oli hieman huonompi kuin koko maan keskiarvo. Erot eivät kuitenkaan ole tilastollisesti merkitseviä.

Taulukko: Yhteenveto Varhan alueen kuntakyselyistä.

	Kotihoito ja tavallinen palveluasuminen n=2679	Ympäri vuorokautinen palveluasuminen n=1847
Palvelujen riittävyys	0	-1
Hoitajien ystävällisyys	+1	-1
Turvallisuus	-1	0
Toiveiden huomiointi	-1	0
Ruoka ja ateriapalvelu	-2	-1

Numeerinen arvo ilmaisee alueen keskiarvon eron valtakunnalliseen keskiarvoon prosenttiyksikkönä. Esimerkiksi + 2 tarkoittaa sitä, että alueen tulos on 2 prosenttiyksikköä suurempi kuin valtakunnallinen keskiarvo. Tilastollinen merkitsevyys: * merkitsevää 5 % tasolla, ** merkitsevää 1 % tasolla. Merkitsevyydet on laskettu huomioimalla, että kysely toteutettiin toimintayksiköiden sisällä.

4. Suunnitelma ikääntyneiden tukemiseksi - tavoitteet ja toimenpiteet

Huomioitava

- Suunnitelma ikääntyneen väestön tukemiseksi on laadittu vuosille 2023 – 2025 (aluevaltuuston valtuustokauden mukaan).
- Suunnitelmassa on toimenpiteitä, joista osa on jo syksyllä 2023 käynnissä ja osa on vasta käynnistymässä.
- Osa suunnitelmassa olevista toimenpiteistä tulee myös jatkumaan seuraavan valtuustokauden aikana (esim. yhteisöllisen asumisen asunnot/kohteet)
- Seurantamittarit saattavat tarkentua. Suunnitelmassa mittareiksi on valittu sellaisia, joista on käytettävissä tietoa syksyllä 2023.

Tavoite 1

Tuemme mielen hyvinvointia ja edistämme osallisuutta

Osatavoite	Toimenpide	Vastuutaho	Seuranta, mittarit
Tuemme ikääntyneiden mielen hyvinvointia ehkäisemällä yksinäisyyttä.	<ul style="list-style-type: none"> Otamme käyttöön kulttuurihyvinvoinnin työkalut.	Hyte-yksikkö ja asiakasohjaus	<ul style="list-style-type: none"> Kulttuurihyvinvoinnin työkalut on otettu käyttöön.
	<ul style="list-style-type: none"> Tuemme asiakas- ja palveluohjauksen periaatteiden toimeenpanoa. Ohjaamme ikääntyneitä järjestöjen ja muiden tahojen toimintoihin. Tuemme järjestöjä ja muita tahoja ikääntyneiden kulttuurihyvinvointia edistävien palvelujen ja toimintojen viemisessä palvelutietovarantoon.	Asiakasohjaus ja asiakkuusyksikkö	<ul style="list-style-type: none"> Kulttuurihyvinvointia edistävien palvelujen tiedot ovat käytettävissä. Järjestöjen ja muiden tahojen tiedot ovat palvelutietovarannossa.
	<ul style="list-style-type: none"> Edistämme asumisen palveluissa olevien asiakkaiden sosiaalista kanssakäymistä. Vahvistamme yhteistyötä järjestöjen ja muiden tahojen kanssa ikääntyneiden mielen hyvinvoinnin edistämiseksi.	Palvelutuotanto, integraatiopäällikkö	<ul style="list-style-type: none"> Myöhemmin tarkentuvat RAI-indikaattorit.
Tuemme ikääntyneiden osallisuutta	<ul style="list-style-type: none"> Tuemme iäkästä henkilöä osallistumaan oman hoito- ja palvelusuunnitelmansa tavoitteiden asettamisessa.	Palvelutuotanto	<ul style="list-style-type: none"> Asiakas on määrittänyt hoidolleen ainakin yhden tavoitteen, %
	<ul style="list-style-type: none"> Pyydämme ikääntyneiltä henkilöiltä palautetta palveluista ja hyödynnämme saatua palautetta palvelujen kehittämisessä.	Palvelutuotanto, hyte-yksikkö ja integraatiopäällikkö	<ul style="list-style-type: none"> THL Kerro palvelustasi –kyselyn tulokset Varhan asiakaspalautte-kysely
Tuemme omaishoitajien jaksamista ja osallisuutta	<ul style="list-style-type: none"> Otamme käyttöön omaishoitajan jaksamista ja osallisuutta tukevia palveluja yhteistyössä järjestöjen kanssa	Palvelutuotanto, integraatiopäällikkö	<ul style="list-style-type: none"> Yhteistyön muodot on kuvattu ja otettu käyttöön

Tavoite 2, osa A

Edistämme fyysistä kuntoa ja tuemme terveellisten elintapojen käyttöönottoa

Osatavoite	Toimenpide	Vastuutaho	Seuranta, mittarit
Tuemme ikääntyntä väestöä omaehtoisessa toimintakyvyn ylläpidossa ja terveellisten elintapojen omaksumisessa	<ul style="list-style-type: none"> Vahvistamme neuvonnan roolia toimintakyvyn ja terveellisten elintapojen edistämässä ja asiakkaan ohjausta kuntien, järjestöjen ja muiden toimijoiden toimintakykyä edistäviin palveluihin.	Ikääntyneiden asiakasohjaus	<ul style="list-style-type: none"> Yhteydenottojen lukumäärä Järjestetyt tilaisuudet
	<ul style="list-style-type: none"> Vahvistamme palvelutietovarannon roolia siten, että tieto toimintakykyä edistävästä ja terveellisiin elintapoihin ohjaavista palveluista on sujuvasti löydettävissä.	Asiakkuusyksikkö	<ul style="list-style-type: none"> Toimintakykyä edistävästä ja terveellisiin elintapoihin ohjaavista palveluista löytyy tietoa
	<ul style="list-style-type: none"> Vahvistamme terveellisten elintapojen ohjausta ikääntyneiden asiakaskäyntien yhteydessä. Muodostamme alueellisen toimintamallin kannustamaan ikääntyneitä liikkumaan ja otamme mallin käyttöön. Muodostamme alueellisen kaatumisen ehkäisyn toimintamallin ja otamme mallin käyttöön.	Hyte-yksikkö, integraatiopäällikkö, sote-keskus	<ul style="list-style-type: none"> Liikkumisen toimintamalli on muodostettu ja otettu käyttöön Kaatumisen ehkäisyn toimintamalli on muodostettu ja otettu käyttöön
	<ul style="list-style-type: none"> Tuemme Varsinais-Suomen kuntien Voimaa vanhuuteen -hanketta ja luomme toimintamallin alueelliselle koordinaatiolle hankkeen päätyttyä.	Hyte-yksikkö	<ul style="list-style-type: none"> Hankkeen päättyessä Varhassa on toimintamalli, jolla turvataan toiminnan jatkuminen.
Tunnistamme toimintakyvyn heikkenemisen riskissä olevat iäkkäät henkilöt	<ul style="list-style-type: none"> Otamme käyttöön yhtenäisen toimintamallin ikääntyneiden terveystarkastuksissa. Edistämme Finger-toimintamallin käyttöönottoa. Suunnittelemme ja otamme käyttöön muut toimenpiteet, joilla edistetään toimintakyvyn heikkenemisen riskissä olevien iäkkäiden ihmisten tunnistamista.	Toimintakykyä tukevat palvelut / sote-keskus, integraatiopäällikkö	<ul style="list-style-type: none"> Terveystarkastusten kattavuus Finger-toimintamalli on käytössä koko alueella On laadittu suunnitelma toimintakyvyn heikkenemisen riskissä olevien iäkkäiden tunnistamiseksi.

Tavoite 2, osa B

Edistämme fyysistä kuntoa ja tuemme terveellisten elintapojen käyttöönottoa

Osatavoitteet	Toimenpiteet	Vastuutaho ja toimenpiteen jatkosuunnittelu	Mittarit / arviointi
Tuemme omaishoitajia omaehtoisessa toimintakyvyn ylläpidossa ja terveellisten elintapojen omaksumisessa	<ul style="list-style-type: none"> Tarjoamme omaishoitajille hyvinvointi- ja terveystarkastuksia.	Sote-keskus ja omaishoidon ohjaus	Toteutuneet terveystarkastukset..
	<ul style="list-style-type: none"> Vahvistamme omaishoitajien neuvontaa ja ohjausta. Vahvistamme yhteistyötä järjestöjen kanssa.	Omaishoidon ohjaus, integraatiopäällikkö	Yhteistyön toimintamalli on muodostettu ja otettu käyttöön

Tavoite 3

Asumisen ja asuinympäristöjen kehittäminen

Osatavoitteet	Toimenpiteet	Vastuutaho ja toimenpiteen jatkosuunnittelu	Mittarit / arviointi
Asumisen ja asuinympäristöjen ikäystävällisyyden edistäminen	<ul style="list-style-type: none"> Muodostamme yhteistyömallin kuntien kanssa ikääntyneiden asumisen ja ikäystävällisten asuinympäristöjen edistämiseksi. Huomioimme asumisen ja asuinympäristöjen turvallisuuden yhteistyössä kuntien kanssa. 	Yhdyspintatyöryhmä / Toimitilojen, erityisryhmien asumisen, maankäytön ja liikkumisen työryhmä	Yhteistyön toimintamalli on muodostettu ja otettu käyttöön
	<ul style="list-style-type: none"> Vahvistamme ikääntyneiden asumisen turvallisuutta. 	Palvelutuotanto ja aluepelastuslaitos	Kodin turvallisuuden tarkistuslistan käyttö
Edistämme sosiaalihuoltolain mukaisen yhteisöllisen asumisen kohteiden muodostumista alueelle	<ul style="list-style-type: none"> Teemme yhteistyötä kuntien ja muiden toimijoiden kanssa 	Yhdyspintatyöryhmä, tilapalvelut ja palvelutuotanto, integraatiopäällikkö	Yhteisöllisen asumisen asuntojen lukumäärä

Tavoite 4

Asiakaslähtöiset palvelukokonaisuudet ja sujuvat palveluketjut

-	Toimenpiteet	Vastuutaho ja toimenpiteen jatkosuunnittelu	Mittarit / arviointi
Ikääntyneen väestön yhteensovitettujen palvelukokonaisuuksien ja palveluketjujen	<ul style="list-style-type: none"> Tunnistamme keskeiset asiakasryhmät Muodostamme asiakasryhmän tarpeita vastaavat palvelukokonaisuudet ja palveluketjut ja otamme ne käyttöön	Integraatiopäällikkö ja palvelutuotanto	<ul style="list-style-type: none"> Asiakasryhmät on tunnistettu Palvelukokonaisuudet ja -ketjut kuvattu ja otettu käyttöön Myöhemmin tarkentuvat mittarit

Tavoite 5

Strategiset tavoitteet vuosille 2023-2025

Osatavoitteet	Toimenpiteet	Vastuutaho ja toimenpiteen jatkosuunnittelu	Mittarit / arviointi
Ikääntyneiden kuntouttavan arviointiyksikkötoiminnan laajentaminen	<ul style="list-style-type: none"> Muodostamme ikääntyneiden kuntouttavan arviointiyksikkötoiminnan toimintamallin (kotihoito ja asuminen) ja otamme toimintamallin käyttöön 	Ikääntyneiden palvelujen palvelutuotanto	<ul style="list-style-type: none"> Toimintamallin peittävyys Myöhemmin tarkentuvat mittarit
Laitospalveluiden purkaminen, kotihoidon ja yhteisöllisen asumisen vahvistaminen	<ul style="list-style-type: none"> Teemme ikääntyneiden laitoshoidon purkamisen suunnitelman osana palvelustrategiaa ja palveluverkkosuunnitelmaa Optimoimme palvelujen myöntämisen perusteet ja palvelujen sisällöt Hyödynnäme sähköisiä etäpalveluja kotiin annettavissa palveluissa 	Ikääntyneiden palvelujen palvelutuotanto	<ul style="list-style-type: none"> Palvelurakenne ja palvelujen peittävyys Sähköisten etäpalvelujen osuus kotiin annettavista palveluista
Sairaalapalvelujen kokonaisuus ja vuodeosastokapasiteetin ml. kotisairaalan optimointi	<ul style="list-style-type: none"> Määritellään vuodeosastopaikkojen määrä ja rooli hoitoketjussa osana palvelustrategiaa. Vuodeosastopaikkojen, ikääntyvien hoivapaikkojen ja kotisairaalan toiminnan yhteensovittaminen. 	Sairaalapalvelut ja ikääntyneiden palvelujen palvelutuotanto	<ul style="list-style-type: none"> Erikseen laadittava mittaristo, joka kuvaa vuodeosastohoidon toimivuutta hoitoketjut huomioiden.
Hyvinvointialueen ensihoitopalvelun toiminnan vaikuttavampi kohdentuminen	<ul style="list-style-type: none"> Huomioimme ensihoitopalveluiden kehittämisessä muut alueen kotiin vietävät palvelut. Pyrimme toimenpiteillä siihen, että ensihoidon ns. turhat tehtävät vähenevät ja potilaat saadaan ohjattua niihin palveluihin, joilla on enemmän vaikuttavuutta kyseessä olevassa tilanteissa. 	Sairaalapalvelut, pelastuspalvelut ja ikääntyneiden palvelujen palvelutuotanto	<ul style="list-style-type: none"> Ensihoidon tarpeettomien käyntien osuus (X-5 koodi) käyntimääristä.

5. Suunnitelman hyväksyminen ja seuranta

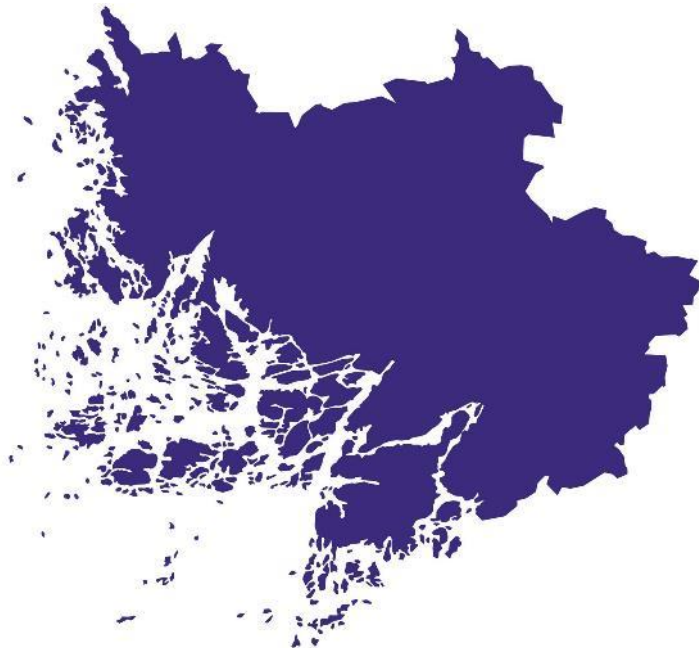
Suunnitelmaa ikääntyneen väestön tukemiseksi on työstetty Varhan vanhusneuvoston työpajassa 13.6.2023.

Suunnitelma ikääntyneen väestön tukemiseksi vietiin tiedoksi Varhan vanhusneuvostolle 7.9.2023.

Suunnitelma ikääntyneen väestön tukemiseksi etenee tiedoksi ikääntyneiden palvelulautakuntaan, sote-palvelulautakuntaan ja TYKS/sairaalapalvelulautakuntaan ja edelleen aluehallitukseen.

Suunnitelma ikääntyneen väestön tukemiseksi vuosille 2023 – 2025 esitetään hyväksyttäväksi aluevaltuustossa samaan aikaan kuin alueellisen hyvinvointisuunnitelman kanssa.

Ikääntyneen väestön hyvinvoinnista ja terveydestä, palveluista ja niiden saatavuudesta ja laadusta sekä henkilöstöstä raportoidaan vuosittain tilinpäätöksen yhteydessä aluevaltuustolle.

Lähteet

Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen 2030. Toimeenpanosuunnitelma

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163021/VN_2021_27.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi 2020 – 2023

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162455/STM_2020_29_J.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Leppäaho S., Kehusmaa S., Karttunen T. & Havakka P. 2023. Alueellisia tuloksia vanhuspalvelujen asiakastytyväisyydestä – kotihoidon ateriapalvelussa on eniten parannettavaa. Tutkimuksesta tiiviisti 41/2023, THL.

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/146890/URN_ISBN_978-952-408-135-1.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Tavoitteena ikäystävällinen Suomi - Kansallinen ikäohjelma vuoteen 2030 – Tavoitteena ikävyvykäs Suomi.

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162462/STM_2020_31_j.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Kiitos!

